

Opinia promotora na temat rozprawy doktorskiej mgra Andrzeja Bohdana Krupy
pt. **Polityka wyznaniowa państwa polskiego wobec Kościoła katolickiego na Powiślu
w latach 1945-1989**

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Teologii, Olsztyn 2022, ss. 404.

Dysertacja doktorska Andrzeja Bohdana Krupy została podzielona na osiem rozdziałów. W pierwszym z nich Autor omówił sytuację na Powiślu po drugiej wojnie światowej, koncentrując się na przemianach demograficznych. Unaoczniał budowę systemu władzy w Polsce Ludowej, która skutkowałą wytyczeniem nowych priorytetów w polityce wyznaniowej. Nie bez znaczenia okazał się również rozdział drugi, poświęcony nowej rzeczywistości Kościoła katolickiego po drugiej wojnie światowej. Na Powiślu następowało wówczas przejmowanie parafii po niemieckich katolikach. Niemalym wyzwaniem była problematyka zaplecza materialnego struktur kościelnych na badanym obszarze, czemu Autor poświęcił rozdział trzeci. Zmagano się w tym czasie z państwowymi decyzjami o wywłaszczeniu. Relacje władz państwowych z lokalnym duchowieństwem stały się przedmiotem analizy rozdziału czwartego. Autor wskazał na działania władz dotyczące zatwierdzania ich kandydatur na stanowiska proboszczów, jak również procedury usuwania ich z zajmowanych urzędów. Inwigilacje dokonywały się zarówno w czasie spotkań zbiorowych, jak i rozmów indywidualnych. Władze państwowe uciekały się również do nakładania znacznych podatków na księży, co było ewidentną niesprawiedliwością. Niestety, dochodziło również do współpracy z reżimem, czemu Autor poświęcił rozdział piąty. Wprawdzie odsetek tych księży był niewielki, jednak cieszyli się oni uprzywilejowaną sytuacją materialną i innymi dodatkowymi korzyściami, m.in. państwową emeryturą. Doktorantowi udało się także potwierdzić współpracę kilku księży z funkcjonariuszami Służby Bezpieczeństwa, co należy traktować jako szczególnie bolesny rozdział historii miejscowego Kościoła.

Represje władzy państwowej nie ominęły także szkolnictwa, któremu Autor poświęcił rozdział szósty. Władzom ustroju socjalistycznego zależało na usunięciu katechezy ze szkół oraz odseparowaniu młodego pokolenia od religijnego oddziaływania członków Kościoła. Wydawało się również, że wpływ państwa na mniejszość greckokatolicką okaże się o wiele bardziej skuteczny, niż w przypadku dominującego obrządku rzymskiego. Wierni jednak, mimo skutecznego blokowania reorganizacji struktur parafialnych, gromadzili się na

nabożeństwach. Przestrzeń publiczna, związana z realizacją praktyk pobożnościowych, stała się dla Doktoranta inspiracją do zredagowania rozdziału szóstego. Procesje, a szczególnie uroczystości Bożego Ciała, były dla władz państwowych okazją do organizacji alternatywnych, świeckich imprez, z niejednokrotnie obowiązkowym uczestnictwem dzieci i młodzieży. Klamrą zamykającą narrację na temat polityki wyznaniowej stał się ostatni rozdział, w którym dokonano analizy przebiegu obchodów Milenium Chrztu Polski na Powiślu. Obserwowano wówczas nasilenie antykościelnych działań, a także wzmożony udział księży współpracujących z władzą państwową w organizowanych przez nią przedsięwzięciach.

Warto podkreślić, że Doktorant przeprowadził kwerendę w kilkudziesięciu archiwach kościelnych i państwowych. Nie pominął przy tym dokumentacji zdeponowanej w Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej z oddziałami w Warszawie, Gdańsku i Wrocławiu. Skorzystał z celnie wyselekcjonowanej literatury przedmiotu, a nawet artykułów pojawiających się w lokalnych gazetach, czy też notatek prasowych. Autor wykazał się rzetelnym opracowaniem materiałów, ich odpowiednim doбором, krytycznym spojrzeniem oraz dojrzałym formułowaniem wniosków. Nabył przy tym umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

Metodologiczna poprawność, właściwy sposób interpretacji wyników, wyraźne ukierunkowanie samodzielnej narracji, dojrzały sposób formułowania wniosków przekładają się na wysoką ocenę przedłożonej pracy doktorskiej. Stwierdzam, że spełnia ona wymogi stawiane pracom doktorskim określonym w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017, poz. 1789, ze zmianami, w związku z art. 179 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 roku – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce – Dz. U. z 2018 poz. 1669). Kierując się kryteriami ustawowymi oraz lekturą dysertacji, wnioskuję o dopuszczenie Andrzeja Bohdana Krupy do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

L. Marek Jaskolski